

# Eksamensveiledning

– om vurdering av eksamenssvar

2020

NOR0214 Norsk hovedmål

NOR0215 Norsk sidemål

NOR1415 Norsk for elever med fritak fra  
vurdering med karakter i sidemål

## Eksamensveiledning for vurdering av sentralt gitt eksamen

Denne eksamensveiledningen gir informasjon om sentralt gitt eksamen, og hvordan den skal vurderes. Veiledningen skal være kjent for elever, voksne deltakere, privatister, lærere og foresatte i god tid før eksamen. Sensorene må bruke veiledningen som en felles referanseramme i arbeidet sitt.

Under vil «elever» bli brukt om både elever, voksne deltakere og privatister.

### 1 Organisering av sentralt gitt skriftlig eksamen

**Forberedelsesdag:** mandag 25. mai, fra klokka 09.00

**Eksamen:** **tirsdag 26. mai:** NOR0214 norsk hovedmål og NOR1415 norsk hovedmål for elever med fritak for vurdering i sidemål, dag 1

**onsdag 27. mai:** NOR0215 norsk sidemål og NOR1415 norsk hovedmål for elever med fritak for vurdering i sidemål, dag 2

På forberedelsesdagen er alle hjelpemidler tillatt, inkludert bruk av Internett. Forberedelsesdagen er obligatorisk skoledag. I forberedelsestiden kan eleven samarbeide, hente informasjon og få veiledning. Forberedelsesdagen gjelder for begge eksamensdagene. Eksamenskandidatene får tilgang til forberedelsesmateriellet ved hjelp av brukernavn og passord kl. 09.00.

Forberedelsesmateriellet er universelt utformet for at flest mulige kandidater skal kunne ha nytte av det. Tekst-til-tale-funksjonen sikrer at kandidatene kan lytte til syntetisk tale samtidig som de aktuelle ordene i teksten blir markert på skjermen.

Det er to eksamensdager i norsk. Ordinær eksamenstid er 5 timer. Kandidatene skriver én dag på hovedmål, eksamenskode NOR0214, og én dag på sidemål, eksamenskode NOR0215, og får to karakterer. Unntak: Kandidater som er fritatt for vurdering med karakter i sidemål, skriver på hovedmålet sitt begge dagene og får én samlet karakter, eksamenskode NOR1415.

Eksamensoppgavene blir tilgjengelige i prøveadministrasjonssystemet PAS på eksamensdagen. Eksamensoppgavene blir også trykt og sendt til skolen.

#### Praktisk informasjon om formatet på eksamenssvarene

Eksamenskandidatene må følge noen felles retningslinjer for merking av eksamenssvarene:

- Topptekst: fagkode og kandidatnummer
- Bunntekst: sidetall og totalt antall sider
- Oppgavenummer: skrives inn i eksamenssvaret, f.eks. A1 og B4
- Font og skriftstørrelse: lesbar font og størrelse

Dersom kandidaten leverer eksamenssvaret som en håndskrevet tekst, skal teksten være ført inn med svart eller blå penn.

#### 1.1. Mer om forberedelsesdelen

Forberedelsen skal bidra til å forberede elevene til eksamen. Elevene har rett på veiledning, men læreren skal ikke undervise.

Til eksamen er hele læreplanen til og med 10. trinn aktuell. Det innebærer at elevene til eksamen kan prøves i flere relevante deler av læreplanen enn det som kan leses direkte ut av forberedelsesmateriellet. Læreren må vise elevene hvordan kompetansemål fra lavere trinn støtter opp under kompetansemål etter 10. trinn, for bedre å gi elevene en helhetlig forståelse av hva som er forventet kompetanse i faget.

Forberedelsesmateriellet er knyttet til temaet på ulike måter. Elevene møter tekster på begge målformer, og de kan også møte tekster på nabospråkene. Tekstene skal være både til inspirasjon og til bruk som

kilder på eksamensdagene. Forberedelsesmaterialet er nettbasert, men kan også skrives ut som PDF-filer. Elevene skal ha tilgang til materialet på eksamensdagene.

Materialet er av begrenset omfang for å gi elevene tid til å arbeide med det, tid til å knytte temaet til innholdet i opplæringen og tid til selv å kunne finne fram til andre relevante tekster. For å forberede seg kan elevene jobbe alene, i par og i grupper. De kan nærlese tekstene i forberedelsesmaterialet og selv søke kunnskap om eksamenstemaet. Elevene kan også reflektere over hvordan eksamenstemaet henger sammen med egne erfaringer og tekster som de kjenner fra før.

## 1.2. Mer om oppgavene

I formålsteksten for norsk står det at elevene skal møte «et bredt spekter av tekster» og selv «produsere ulike typer tekster med hensiktsmessige verktøy, og tilpasse språk og form til ulike formål, mottakere og medier. Etter hvert vil de kunne fordype seg i faglige emner og bli dyktigere til å formidle et faglig innhold til andre.»

Kompetansemålene i læreplanen er felles for hovedmål og sidemål. Det er derfor ingen faglig nivåforskjell mellom eksamen i hovedmål og sidemål. Eksamensoppgavene prøver flere kompetansemål, men alle kompetansemålene vil ikke bli prøvd ved hver eksamen.

Skriftlig eksamen i norsk er utformet for å prøve både lesekompetanse, skrivekompetanse og mer utpreget norskfaglig kompetanse. De grunnleggende ferdighetene er integrert i kompetansemålene. Til eksamen er de grunnleggende ferdighetene en forutsetning for å kunne tilegne seg forberedelsesmaterialet, forstå og tolke oppgavene og selv utforme og skrive eksamenssvaret på en hensiktsmessig måte.

### Utformingen av oppgavesettene

Eksamen har to deler, del A og del B. Kandidatene skal vise norskfaglig skrivekompetanse, som inkluderer digitale ferdigheter, lesekompetanse, fagkunnskaper og skriveferdigheter.

- **Del A** har to obligatoriske oppgaver med utgangspunkt i tekstvedlegg. Den/de vedlagte teksten/tekstene er innenfor temaet for eksamen.
- **Del B** har oppgaver til valg, og kandidaten skal velge én av oppgavene. Oppgavene i B-delen er knyttet til temaet for eksamen og temaet/tekstene i forberedelsesmaterialet.

Elevene må svare på både A- og B-delen, og på alle leddene i oppgaveinstruksjonene. Elevene må selv disponere tiden slik at de rekker å besvare oppgavene innenfor tidsrammen på fem klokketimer.

Eksamensoppgavene kan være bygd opp på ulike måter, men oppgavene er knyttet tett opp mot forberedelsesmaterialet, og skillet mellom oppgaveinstruksjonen, som tidligere sto i fet skrift, og mer generell informasjon i vanlig skrift er fjernet.

Eksamensoppgavene kan inneholde ulike krav, for eksempel til tekstens form, formål eller mottaker, eller til innhold, oppbygging eller språkbruk. Til eksamen er det å ta egne valg for innhold, oppbygging, språk og utforming en del av kompetansen elevene viser.

Elevene avgjør selv hvilken utforming eller layout de vil gi de ulike delene av eksamenssvaret. Mange oppgaver inviterer til å vise digital kompetanse og kompetanse i å utforme sammensatte tekster. Noen oppgaver kan konkret be om illustrasjoner eller andre estetiske virkemidler. Når sensor vurderer eksamenssvaret, er tekstens utforming en del av helhetsinntrykket. Sensor skal vurdere kandidatens

samlede kompetanse slik den er vist til eksamen, og en hensiktsmessig utforming/layout er en del av dette vurderingsgrunnlaget.

## 2 Hjelpemidler

På eksamen er alle hjelpemidler tillatt, bortsett fra åpent Internett og andre verktøy som kan brukes til kommunikasjon. For norsk, samisk, finsk som andrespråk, engelsk og fremmedspråk er heller ikke oversettelsesprogrammer tillatt.

Ved bruk av isolerte nettbaserte hjelpemidler til eksamen er det viktig å kontrollere at elevene ikke kan kommunisere med andre. Samskriving, chat og andre måter å utveksle informasjon med andre på er ikke tillatt.

Les om nasjonale føringer for nettbaserte hjelpemidler i grunnskolen og krav til antall nettbaserte hjelpemidler her: <https://www.udir.no/eksamen-og-prover/eksamen/nasjonale-foringer-for-nettbaserte-hjelpemidler-til-sentralt-gitt-skriftlig-eksamen-i-grunnskolen/> .

Til eksamen er alle hjelpemidler tillatt, bortsett fra Internett og andre verktøy som kan brukes til kommunikasjon.

Gjennom opplæringen i det enkelte faget skal elevene ha blitt veiledet i å vurdere hvilke hjelpemidler de vil ha nytte av i arbeidet med å løse ulike typer oppgaver. Det er eleven selv, gjerne i samråd med læreren, som finner fram til hvilke hjelpemidler som er formålstjenlige.

## 3 Bruk av kilder

Dersom det er aktuelt for eleven å bruke kilder i besvarelsen, må disse oppgis på en etterrettelig måte. Eleven skal oppgi forfatter og fullstendig tittel på alle kilder som er brukt. Dersom eleven bruker utskrifter eller sitater fra nettsider, skal han/hun oppgi nøyaktig nettadresse og nedlastingsdato.

Det er ulike måter å oppgi kilder på. Kilder som blir brukt til eksamen, skal oppgis på en slik måte at leseren kan finne fram til dem.

Dersom sensor mistenker at en besvarelse inneholder kopiert materiell uten kildehenvisning, kan besvarelsen sendes til plagiatkontroll.

### 3.1. Bruk av kilder i norsk

Kompetansemål i norsk etter 10. trinn sier at elevene skal kunne «integrere, referere og sitere relevante kilder på en etterprøvbart måte der det er hensiktsmessig».

Hvis eleven i forberedelsestiden har funnet fram til egne kilder og siterer eller henter opplysninger fra disse kildene i eksamenssvaret sitt, skal kildene oppgis på en slik måte at leseren kan finne fram til dem. Dette gjelder også for kilder fra forberedelsesmateriellet. Dersom kilden er en nettside, skal eleven oppgi nøyaktig nettadresse og nedlastingsdato. Det skal være klart og tydelig hva som er sitat, og hva som er elevens egen tekst.

Det er ulike måter å oppgi kilder på. Kildehenvisningene i forberedelsesmateriellet viser hvordan eleven kan oppgi kilder, enten det gjelder tekstkilder eller bildekilder.

## 4 Vurdering av eksamenssvar

Læreplanene og forskrift til opplæringsloven er grundokumenter for vurderingsarbeidet. Til eksamen er hele læreplanen for faget aktuell. Forskrift til opplæringsloven §§ 3-25 og 4-18 slår fast:

*Eksamen skal organiserast slik at eleven/deltakaren eller privatisten kan få vist kompetansen sin i faget. Eksamenskarakteren skal fastsetjast på individuelt grunnlag og gi uttrykk for kompetansen til eleven/deltakaren eller privatisten slik den kjem fram på eksamen.*

Kompetanse er i denne sammenhengen definert som evnen til å møte en kompleks utfordring eller utføre en kompleks aktivitet eller oppgave<sup>1</sup>. Eksamensoppgavene blir utformet slik at de prøver denne kompetansen. Grunnlaget for å vurdere den kompetansen eleven viser i eksamensbesvarelsen, er kompetansemålene i læreplanen for fag<sup>2</sup>.

De grunnleggende ferdighetene er integrert i kompetansemålene i læreplanene for fag. Grunnleggende ferdigheter vil derfor prøves indirekte til sentralt gitt eksamen.

Sensor skal vurdere den samlede kompetansen slik den kommer fram på eksamen, jf. forskrift til opplæringsloven §§ 3-25 og 4-18. Eksamensbesvarelsen blir vurdert av to eksterne sensorer. Dersom disse to er uenige, avgjør en oppmann karakteren, jf. §§ 3-28 og 4-21 i forskrift til opplæringsloven.

## 4.1 Karakterer

Forskrift til opplæringsloven §§ 3-4 og 4-4 har generelle karakterbeskrivelser for grunnopplæringen:

- a) *Karakteren 6 uttrykkjer at eleven/deltakaren har framifrå kompetanse i faget.*
- b) *Karakteren 5 uttrykkjer at eleven har mykje god kompetanse i faget.*
- c) *Karakteren 4 uttrykkjer at eleven har god kompetanse i faget.*
- d) *Karakteren 3 uttrykkjer at eleven har nokså god kompetanse i faget.*
- e) *Karakteren 2 uttrykkjer at eleven har låg kompetanse i faget.*
- f) *Karakteren 1 uttrykkjer at eleven har svært låg kompetanse i faget.*

Kjennetegn på måloppnåelse i eksamensveiledningen beskriver elevens kompetanse på tre nivåer. Beskrivelsene skal bidra til en felles forståelse av kravene til vurdering og til en rettferdig vurdering.

## 4.2 Fagspesifikke underpunkter

For å få fram kompetansen sin må eleven svare på både del A og del B og på alle delene av oppgavene. Det er et overordnet krav til eksamenssvaret at tekstene er svar på de oppgavene som er gitt. Hvis ingen deler av eksamenssvaret er svar på oppgavene som er gitt, skal eksamenssvaret ha laveste karakter.

For å få et førsteinntrykk av eksamenssvaret bør sensor først lese igjennom alle tekstene i svaret. Deretter vurderer sensor tekstene ut fra vurderingsområdene i matrisen, for til slutt å kunne gi en karakter ut fra en vurdering av den samlede kompetansen eleven har vist til eksamen. Sensorene vurderer lesekompetanse først og fremst i de tekstbaserte oppgavene, men også ut fra i hvilken grad eleven viser at de har forstått oppgavebestillingene.

Dersom eleven er i tvil om hvilken B-oppgave hun/han skal velge, vil det å vise kompetanse i å skrive ulike typer tekster alltid telle positivt. Det kan derfor være klokt av eleven å tolke oppgavene slik at eksamenssvaret totalt sett viser at eleven mestrer ulike teksttyper. Hvis eleven besvarer mer enn én B-oppgave, skal sensorene bare bruke ett av B-svarene som en del av vurderingsgrunnlaget.

Lengden på eksamenssvaret er ikke et eget vurderingskriterium. En tekst som er kort og konsis, kan være bedre enn en tekst som er lang og utflytende. Til eksamen må elevene likevel passe på at de ikke skriver så kort at de ikke får vist kompetansen sin.

---

<sup>1</sup> St.meld. nr. 30 (2003–2004) *Kultur for læring*

<sup>2</sup> Forskrift til opplæringslova §§ 3-3 og 4-3

Oppgaveformuleringene til eksamen inneholder krav om hva tekstene må inneholde. Elevene kan tolke oppgaveformuleringer på utradisjonelle og uventede måter, og sensor må være åpen for kreative og uventede løsninger. Sensor skal ha en positiv holdning i vurderingen og se etter hvilken kompetanse eleven viser. Sensor skal vurdere hva eleven har fått til, ikke lete etter hva eleven ikke kan. I vurderingen av samlet kompetanse i eksamenssvaret vil det for eksempel være rom for flere skrivefeil i en tekst som har et avansert ordforråd, enn i en tekst der ordforrådet er enkelt.

Når det gjelder vurdering av formelle ferdigheter, er det rimelig å forvente at elevene mestrer formelle krav til hovedmålet sitt noe bedre enn sidemålet. Sensorer som vurderer sidemål, må ta høyde for dette. I norskfaget er det jevnlig diskusjon om tålegrensen for formelle feil, spesielt i nynorsk som sidemål. Sensor skal bruke matrisen og sitt profesjonelle skjønn i begrunnelsen av vist kompetanse til eksamen, ikke formelle feil alene.

En elev som skriver hele sidemåls eksamen på hovedmålet sitt, får karakteren 1. Laveste karakter skal også brukes dersom eksamenssvaret som helhet viser seg å være kopi av tekster som andre har skrevet. I tillegg skal karakteren 1 brukes der eksamenssvaret som helhet faller utenfor oppgavene som er gitt, eller i de tilfellene der den samlede kompetansen som er vist, er svært lav, det vil si lavere enn kompetansen som er beskrevet i matrisen.

Les eksamensrapporten med tips og vurderte eksamenssvar fra 2019 [her](#).

### 4.3 Forhåndssensur, sensorskolering og vurderingsskjemaer

Hensikten med forhåndssensur er å sikre en rettferdig sensur. Forhåndssensurrapporten kan gi opplysninger om vurdering av konkrete oppgaver og er retningsgivende for sensuren. Forhåndssensurrapporten blir publisert onsdag 3. juni 2020, kl. 15.00 på nettsidene til Utdanningsdirektoratet, og senest morgenen etter i PGSD.

Sensorskolering og fellessensur blir organisert av fylkesmannsembetene.

### 4.4 Kjennetegn på måloppnåelse og vurderingsskjema

Kjennetegn på måloppnåelse kan utformes som en mer utfyllende beskrivelse eller samles i en kortfattet matrise. Vurderingsmatrisen med kjennetegn på måloppnåelse på side 8 gjelder for sentralt gitt skriftlig eksamen i eksamenskodene NOR0214, NOR0215 og NOR1415.

Innholdet i matrisen er basert på kompetanse slik den er uttrykt i læreplanen for faget. Vurderingsmatrisen er delt inn i fire vurderingsområder, som på ulike måter fanger opp kvaliteter ved eksamenssvaret. Vurderingsområdene har ikke vanntette skott mellom seg, snarere flytende overganger. Beskrivelsene skal bidra til en rettferdig vurdering og en felles forståelse av vist kompetanse i et eksamenssvar.

Matrisen er basert på forventet kompetanse etter 10. trinn. Den har ikke beskrivelser av kompetanse for hver enkelt oppgave eller hvert enkelt oppgavesvar, men beskriver samlet kompetanse for eksamen i tre nivåer: *låg* (2), *nokså god* (3) til *god* (4) og *mykje god* (5) til *framifrå* (6). Karakteren 1 er lavere enn det som er beskrevet i matrisen.

En matrise kan aldri være uttømmende, og ikke alle elementer innenfor hvert av vurderingsområdene er like relevante for alle typer tekster. Sensor må bruke profesjonelt skjønn, læreplanen og veiledningsmateriellet som begrunnelser i vurderingen av samlet kompetanse slik den framkommer i hvert enkelt eksamenssvar. Karakteren 1 – én – er ikke beskrevet i matrisen.

**Vurderingsskjemaet** er til bruk for sensor i vurderingsarbeidet. Skjemaet er publisert som en Word-fil på den samme nettadressen som eksamensveiledningen, slik at sensorer som ønsker det, kan bruke skjemaet digitalt. Sensor må ta notater for hvert svar for å kunne begrunne sin egen vurdering overfor medsensor når de møtes til fellessensur.

## Vurderingsmatrise for eksamen 2020

		Karakteren 2	Karakterene 3 og 4	Karakterene 5 og 6
<b>Første-inntrykk</b>		<b>Eksamenssvaret</b> – kommuniserer til en viss grad ut fra oppgavene som er gitt	<b>Eksamenssvaret</b> – kommuniserer ut fra oppgavene som er gitt	<b>Eksamenssvaret</b> – kommuniserer som helhet ut fra oppgavene som er gitt
<b>Hovedområder i læreplanen for norsk: skriftlig kommunikasjon og språk, litteratur og kultur</b>	<b>Innhold og kildebruk</b>	<b>Eksamenssvaret</b> – har innhold som til en viss grad er tilstrekkelig og relevant for oppgavene – viser noe forståelse av innholdet i tekstvedlegg, og enkel bruk av kilder når oppgavene ber om det – viser noe faglig kunnskap	<b>Eksamenssvaret</b> – har relevant innhold med en viss utdyping – viser ganske god forståelse av hovedinnhold og detaljer i tekstvedlegg, og bruk av relevante kilder – viser ganske god faglig kunnskap	<b>Eksamenssvaret</b> – har relevant innhold med utdyping – viser god forståelse av hovedinnhold og detaljer i tekstvedlegg, og selvstendig bruk av relevante kilder – belyser tema ved hjelp av faglig kunnskap
	<b>Oppbygging</b>	<b>Eksamenssvaret</b> – er bygd opp med en viss struktur både på avsnittsnivå og tekstnivå – har enkel eller lite variert tekstbinding – har utforming/layout som til en viss grad tjener formålet med teksten	<b>Eksamenssvaret</b> – er bygd opp med stort sett formålstjenlig struktur både på avsnittsnivå og tekstnivå – har formålstjenlig tekstbinding – har i stor grad formålstjenlig utforming/layout	<b>Eksamenssvaret</b> – er bygd opp med en klar og formålstjenlig struktur både på avsnittsnivå og tekstnivå – har formålstjenlig og variert tekstbinding – har formålstjenlig utforming/layout
	<b>Språk og stil</b>	<b>Eksamenssvaret</b> – viser et enkelt eller lite variert ordforråd – har forståelig språkføring og setningsbygning til en viss grad tilpasset innhold, formål, mottaker og medium – har innslag av faguttrykk eller språklige virkemidler	<b>Eksamenssvaret</b> – viser ganske god variasjon i ordforrådet – har ganske god språkføring og setningsbygning stort sett tilpasset innhold, formål, mottaker og medium – viser ganske god bruk av faguttrykk eller språklige virkemidler	<b>Eksamenssvaret</b> – viser et variert ordforråd – har gjennomført språkføring og setningsbygning tilpasset innhold, formål, mottaker og medium – viser selvstendig bruk av faguttrykk eller språklige virkemidler
	<b>Formelle ferdigheter</b>	<b>Eksamenssvaret</b> – har korrekt rettskriving i høyfrekvente ord og viser korrekt bruk av de mest sentrale reglene i formverket – viser tegnsetting som er nødvendig for kommunikasjonen – viser at eleven til en viss grad kan sitere og referere til kilder	<b>Eksamenssvaret</b> – har stort sett korrekt rettskriving og viser stort sett korrekt bruk av reglene i formverket – viser stort sett korrekt tegnsetting – viser at eleven kan sitere og referere til kilder på en etterprøvable måte	<b>Eksamenssvaret</b> – har gjennomgående korrekt rettskriving og viser gjennomgående korrekt bruk av reglene i formverket – viser gjennomgående korrekt tegnsetting – viser at eleven kan sitere korrekt og referere til kilder på en etterprøvable måte
<b>Samlet vurdering</b>		<ul style="list-style-type: none"> <li>Karakteren 2 uttrykker at eleven har <i>låg</i> kompetanse i faget.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Karakteren 3 uttrykker at eleven har <i>nokså god</i> kompetanse i faget.</li> <li>Karakteren 4 uttrykker at eleven har <i>god</i> kompetanse i faget.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Karakteren 5 uttrykker at eleven har <i>mykje god</i> kompetanse i faget.</li> <li>Karakteren 6 uttrykker at eleven har <i>framifrå</i> kompetanse i faget.</li> </ul>
Karakteren 1 uttrykker at eleven har <i>svært låg</i> kompetanse i faget, lavere enn det som står ovenfor.				

Vurderingsskjema for eksamen 2020				
<b>Kandidatnummer</b>	<b>Oppgavenummer og overskrifter, del A og del B</b>			
<b>Vurderingsområde</b>	<b>Beskrivelse av kandidatens kompetanse</b>			
<b>Førsteintrykk</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>kommunikasjon ut fra oppgavene</li> </ul>				
<b>Innhold og ev. bruk av kilder</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>relevant innhold</li> <li>innhold og utdypning</li> <li>tekstforståelse</li> <li>ev. kildebruk</li> <li>fagkunnskap</li> </ul>				
<b>Oppbygging</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>struktur på avsnittsnivå</li> <li>struktur på tekstnivå</li> <li>tekstbinding</li> <li>utforming/layout</li> <li></li> </ul>				
<b>Språk og stil</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>ordforråd</li> <li>setningsbygning</li> <li>språkføring tilpasset innhold, formål, mottaker og medium</li> <li>faguttrykk / språklige virkemidler</li> </ul>				
<b>Formelle ferdigheter</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>ortografi</li> <li>formverk</li> <li>tegnsetting</li> <li>ev. bruk av sitater og om kilder er oppgitt</li> </ul>				
<b>Vurdering av samlet kompetanse til eksamen og forslag til karakter</b>	<i>Svært låg</i> (1) kompetanse	<i>Låg</i> (2) kompetanse	<i>Nokså god</i> (3)– <i>god</i> (4) kompetanse	<i>Mykje god</i> (5)– <i>framifrå</i> (6) kompetanse





Utdannings-  
direktoratet